

SCHEIBER SÁNDOR

ARANY JÁNOS ISMERETLEN SZATÍRÁJA: A NEMZET NAPSZÁMOSAI

Arany János halála előtt kb. négy hónappal levelet kapott Kolozsvárról, amelyben verset kértek tőle egy készülő Kriza-Albumba. A levél aláírói nyilvánvalóan ismerték a jó kapcsolatot Arany és Kriza között,¹ ezért kérték az öreg költő közreműködését.

A magányában tépelődő Aranyra bizonyára jólesett a levélből felé áradó tisztelet, sőt hódolat. Író ritkán kapott ilyet. Érdemes teljes szövegében megismerni.²

Mélyen Tisztelt Uram!

Az unitárius tanodák ifjúsága, tanáraival egyetértve, elhatározta, hogy a székely népköltészet halhatatlan gyűjtője, a feledhetetlen költő és püspök Kriza János szülőházát (Nagy Ajtán, Háromszék) emléktáblával jelölné meg folyó évi július hó 16-án, s ez alkalomra *emlék-albumot* fog kiadni.

Bocsássa meg nekünk, parányoknak, édes magyar nemzetünk legnagyobb költője, ha Kriza iránti lelkesedésünk túl-bátorra teszen! Óhajtásunk szerfelett merész. Tán a lehetetlennel határos. Mindazáltal a cél nemes volta: reményt, a remény hitet ad, a hit pedig bátorságot önt belénk óhajtásunkat, alázatos kérésünket kinyilvánítani. Ha a Toldi-trilógia alkotója néhány soros költeménnyel szerencsétlenné irodalmi vállalatunkat, melyre Krizának akarunk áldozni: meg vagyunk győződve, nagyobb és kedvesebb elégtétel lenne ez Kriza szellemének, és a szellemet őszintén tisztelő unitarizmusnak, — mintha az a társadalom hozná babérkoszorúját a költő szülőházára, mely oly kevés elismeréssel adózott — míg élt — a „székely csalogánynak”.

Az igazgatóság az emléklap tiszta jövedelmét a takarékpénztárba fogja elhelyezni, s kamatait önképzőköri pályamunkák díjazására fordítandja. — Ha bátorságunk *nem tolakodás*, legyen szabad Mélyen Tisztelt Uraságod legbecsesebb válaszáért esedeznünk: remélhetjük-e, hogy becses költemény-küldeményével — e hó 28-ig — megajándékozná kegyeskedik? Ha ellenben bátorságunk *túl ment* az illem és a józan ész határain: legbecsesebb elnézését kérjük.

Így is, úgy is maradunk

Mélyen Tisztelt Uraságodnak

Kolozsvár, (patak-utca 2.)

1882, június 10.

alázatos szolgálai:

— a szerkesztő bizottság nevében —

Kovács János
igazg. tanár s az ünnepély vezetője

Győrffy József
Székely József
Gábor Albert

¹ Ennek néhány adatát l. *Kriza János*: Vadrózsák. I. Bp., 1911. X, XIII, XIV. l. (*Sebestyén Gyula* emlékbeszéde); *Kriza János*: Székely népköltési gyűjtemény. Gondozták: *Gergely Pál*—*Kovács Ágnes*. II. Bp., 1956. 434–436. l. (*Kriza* levele *Aranyhoz*).

² A levél eredetije a M. Tud. Akadémia Kézirattárában található, az Arany-levelezés 1323. száma alatt.

A Nemzet napszámosai. (Album jórkönyv)

Napszámosok. Urak! egyik találta, ki legjelentesebb közeink,
alábbra is nincs mielő megadni neki a végső bírá-
ságot; kéirünk keményen ok.

Nemzet. Gyere, bizony kár, magam is megdicsőítem néha,
de ingem meg sem értem, mert a sír helye megvan
régi fő bányáján, a kőorsó dentái gyökérnek is határ-
nálatok, a fajták adatai fejfeje kapukéntek. Hanca,
minket még is a sír fajták volt, ha elfőntek mind,
nyírnak nekem. Képélmi egy kére, akkor megmondok,
nem a helyet.

Napszámosok. Megyünk, megyünk, az Isten áldja meg! csak
hogy segyen társunk ne maradjon semmiellen. (Előbb
a képélmi arván a kemény megfőrt kéretek)

Kérek. Most már ciklozások kezét nagylelkű fejeztek.

Telegramm

Kovács János tanár úrnak
Kolozsvár.

Tölyvást szenvedek, nem látok: visszavonultam
az irodalomtól. Nem küldhetek verset.
Arany.

Arany a levél negyedik lapjának aljára ceruzával ráírta sürgönyválaszának fogalmazványát :

Kovács János tanár úrnak

Kolozsvár

Folyvást szenvedek, nem látok : visszavonultam az irodalomtól. Nem küldhetek verset.³

Arany.

Ez a felszólítás mégis ösztönzést adott Aranynek arra, hogy a levélnek ugyanarra a lapjára ceruzával rövid szatírárt írjon a nemzet hálájáról írói — a „nemzet napszámosai”⁴ — iránt éltükben és holtukban. Arany azt a segítősi módot, hogy az írók társuk emlékének megörökítéséhez honorárium-mentes művekkel járulnak hozzá, „album-jótekonyság”-nak nevezi. Egész bizonyossággal meg lehet jelölnünk azt a mondatot, amely Arany szatírájának indítéka volt : „meg vagyunk győződve, nagyobb és kedvesebb elégtétel lenne ez Kríza szellemének, és a szellemet őszintén tisztelő unitarismusnak, — mintha az a társadalom hozná babérokoszorúját a költő szülőházára, mely oly kevés elismeréssel adózott — míg élt — a 'székely csalogánynak' ”.

Az eddig ismeretlen, keserű szatíra így hangzik :

A Nemzet napszámosai. (Album-jótekonyság).

Napszámosok. Uram! egyik társunk, ki legjelesb volt köztünk, elhunyt és nincs miből megadni neki a végső tisztességet ; kérünk temettesd el.

Nemzet. Ejnye, bizony kár, magam is megdicsértem néha ; de *ingyen* még sem tehetem, mert a sír helye megterem négy tő burgonyát, a koporsó deszkái tyúkólnek is használhatók, s fejfája⁵ kapufélnék. Hanem, miután úgy is a ti fajtátok volt, ha eljőnétek mindnyájan nekem kapálni egy hétre, akkor meggondolnám a dolgot.

Napszámosok. Megyünk, megyünk, az Isten áldja meg! csak hogy szegény társunk ne maradjon temetetlen. (Előbb a *kapálás* azután a *temetés* megtörténik.)

Nemzet. Most már csókoljatok kezét nagylelkűségemért.

Még csak azt említjük meg, hogy a Kríza-Album tíz esztendővel később jelent meg; Kovács János szerkesztő másirányú elfoglaltsága miatt.⁶

³ Ezekben a napokban (június 15-én) írta a Margitszigetről unokájának Nagyszalontára : „vizonzásul én is megerőltetem egy kissé rég pihenő szemeimet s írok neked” (*Rolla Margit* : Arany estéje. Bp., 1944. 121.).

⁴ A szólást *Vas Gereben* regényének címéből (1857) kölcsönözte Arany. Lásd még *Tóth Béla* : Szájrul szájra. Bp., 1895. 226—227. 1.; *Margalits Ede* : Magyar közmondások és közmondásszerű szólások. Bp., 1896. 567. 1.

⁵ Előbb : „fejtül való” s áthúzva.

⁶ Kríza-Album. Szerkesztette és kiadta : *Kovács János*. Bp., Hornyánszky, 1892. Kríza barátainak és tisztelőinek írásain kívül adja az emlékünnap előtörténetét és leírását.